

Kultuur pole ainult vahel¹

MART RAUDSAAR
Riigikogu Toimetiste
peatoimetaja

Olen tabanud end mõttelt, et meie kultuur on üsna segregeeritud. Kui inim-geograafias tähendab segregatsioon osa rahvastikurühmade ebaühtlast ruumilist jaotust, siis samuti võib täheldada kultuuri ebaühtlast jaotust ruumis. See näib kontsentreeruvat erilistesse „kultuurimajadesse”, meil on olemas „kultuuriajakirjandus”, „kultuuripoliitika” ning isegi „kultuuriministeerium”.

Lihtsustades lotmanlikku mõtet, eksisteerib kultuur ometigi kõigis inimtegevuse vormides. Kui meie esivanemad ehitasid palkmaja, siis tegid nad seda teatud aja jooksul kujunenud käsitöövõtete abil, mõtlemata sellele, et mõned nendest majadest kuulutatakse tulevikus muinsuseks ning mõned veetakse koguni vabaõhumuuseumisse.

Ühelt poolt oleme sellest algupärasest kultuurist võõrandunud, sest meie elustiil on muutunud ja igaüks ei ole pidanud oskama ehitada palkmaja või savilautu. Teisalt on arenenud alates rahvusliku ärkamise perioodist sakslaste eeskujul professionaalne rahvuskultuur, mida saab aretada ja kultiveerida viisil, nagu tehakse

õunapuukultuuridega aias, mille viljad on meile meelepärased, ent mis känguvad hooletusse jäetuna loodusliku valiku käigus nii, nagu känguks eesti kultuur globaliseerunud maailmas ilma meie hoole ja tähelepanuta.

Niisiis on meil rahvakultuur ja rahvuskultuur ning viisil või teisel kanname endas mõlemat, ehkki pärast „Kalevi-poega”, käsitöökoondist Uku ning laulja tantsupidusid oleme pöördunud rahvakultuuri juurde tagasi, selle ainest kasutades ning seda normeerides, et meil tekiks õige ja ajas püsiv ettekujutus eesti kultuurist, umbes nagu eesti köögist, mis peaks pakkuma jõulude ajal hapukapsast ja verivorsti koos pohlamoosiga.

Palun ärgu arvatagu, et mul on midagi traditsioonilise eesti köögi vastu. Ent ometi meeldib mulle see, kuidas (ikkagi raskesti määratletavat) eesti kööki arendavad edasi uue põlvkonna kokad, võtame näiteks Põhjaka mõisas või restoranis Mekk. Ajalugu, kohalik tooraine, seos aastaaegade ja meile antud hetk kohtuvad järeleproovitud ja usaldusväärsetel, ent uudsel ja viimistletumal viisil, mis ütleb midagi meie rahvusteaduse jätkuva kujunemise kohta (vt ka Pierre Bourdieu „*Distinction*”).

Seega, juurte tunnetus, juuretise alahoid ja julge ning rõõmus küpsetusprotsess võiks saata meist võimalikult paljusid, ilma suurtesse (kultuuri)tehas-tesse-kateldesse koondumata, mis ei tähenda muidugi seda, et me peaksime kultuurilise kontrarevolutsiooni käigus suured tehased vundamendini maha kiskuma. Meil on vaja kõike, aga eelkõige

¹ Viide ühele päevalehe kultuurilisa reklaamile “Kultuur on vahel”. Teine tõlgendusvõimalus: kultuur ei eksisteeri vaid mõnikord, pühapäeviti.

on meil vaja (nii suurte kui väikeste) kultuuriliste institutsioonide paljusust. See seab omakorda surve alla riikliku kultuuripoliitika (kes peaks raha saama ja kes mitte) – aga esialgu oleks suur samm seegi, kui me ei tõmba nägu vingu kogukondlike kultuurinähtuste peale, pidades neid amatöörlikeks.

Mis on eesti kultuuri juuretis, kuidas seda riiklikult toetada ja arendada, selle keerulise küsimuse üle arutleti selle Riigikogu Toimetiste numbril vestlusringis, kus traditsiooniliselt osalesid viisil või teisel kõigi fraktsioonide esindajad. Ma ei hakka siin tulemust ära rääkima, otsige vestlusring üles ja lugege ise, tulemus on mõneti oodatav, ent samas ikkagi üllatav.

Mistahes kultuuriinstitutsioonidest rääkides tõusetuvad oluliste küsimustena nende säilitusmehhanismid (institutsioon ise on ju definitsiooni järgi püsiv osa inimühiskonnas – inimesed võivad tulla või minna, aga institutsioon jääb). Läbivaks probleemiks on digiteerimine. Meie ajani on säilinud paberürikuid, kuid tundub, et digitaalsete mälukandjate säilimine ei ole nii lihtne. Igatahes ollakse probleemist teadlikud ja sellega tegeletakse. Rahvusraamatukogu artikkel kõnelebki meie kultuuri digiteerimisest.

Muinsuskaitseameti peadirektori Siim Raie kirjatükk räägib Eestimaa muinsusdest. Miks on paljud meie muinsused nõnda halvas korras, ehkki me oleme jõukamad, kui ajaloos kunagi varem? Kas peaks muinsuseid kaitsma kuidagi teisiti?

Meie ainelise ja vaimse kultuuri säilitamise, mõtestamise ja levitamiseks tegelevatest institutsioonidest on üks olulisemaid Eesti Rahva Muuseum, kes sai lõppeval aastal endale uue kodu. Kuidas

see sündis ning millised on uued võimalused, sellest kirjutavad muuseumi direktorid Krista Aru ja Tõnis Lukas.

Ka traditsionaalse ehituse, käsitöö ja taidluse nurgakiviks on olnud mingisugune kultuuripoliitika, mis võib olla olnud nn suure poliitika jätkamine pehmemate vahenditega, kuid mis on võõrvõimude ajastutel kohanud alati põraandaalust tegevust, mis on toimunud sageli rahvamaja/kultuurimaja põrandail. Egge Kulbok-Lattik on oma doktoritöös uurinud Eesti innovatsiooni- ja kultuuripoliitika ajaloolist kujunemist ning keskendunud Eesti rahvamajade arengu- loole.

Kui rahvamajast saab haridusasutus, võib tema mõju ja roll olla juba regionaalne. Milline on näiteks Viljandi Kultuuriakadeemia piirkondlik roll? Sellest räägib akadeemia õppejõudude kaastöö Riigikogu Toimetistele.

Eesti kultuuri teema võtab oma esees kokku Anton Hansen Tammsaare Muuseumi direktor Maarja Vaino. „Rõhutada tuleks peamist,” kirjutab ta esees, „eesti kultuuri ainulaadsuse ja elujõulisuse määrab see, kas ta on suuteline ise ja iseendas peegeldama tervet maailma ning kirjeldama kõike eestikeelsena.”

Nagu on tulnud välja ka paljudest teistest kaastöödest, on eesti kultuuri püsimise alussammasteks keel ja sellega seotud haridus.

Selles Riigikogu Toimetiste numbris on juttu ka muudest olulistest teemadest: lastehoiust, presidendivalimistest, julgeolekusituatsioonist ja rahvusvahelistest sanktsioonidest ning Eesti Vabariigi sajanda juubeli tähistamisest. Kuid taas lotmanlikult: kõik kokku ongi kultuur.